

Nurettin Topçu'nun İdeoloji Olarak Bilim Eleştirisi

Nurettin Topçu's Criticism Of Science As An Ideology

Mustafa Eren*

Öz

Bu makalede Nurettin Topçu'nun ideoloji olarak bilim eleştirisi incelenmektedir. Asıl amacı insana hizmet etmek ve onun mutluluğuna katkı yapmak olan teknik medeniyet modern çağda bu araçsal fonksiyonunu kaybederek insanlığın peşinden koştuğu bir amaç haline gelmiştir. İnsana hizmet etmesi gereken teknik ve makine, güçlünün elinde ideolojiye dönüşerek ve insanı kendisine nesne yaparak onu esir almıştır. Çağımızda mutlak bir güç olan teknik, insanın başta tabiat olmak üzere bütün varlık alanlarını birer birer kuşatmaya başlamıştır. Topçu, yaşadığı dönemde bu meşum gelişmelerin tehlikesine işaret ederek, kendi kültürel dinamiklerinden hareketle, mevut sorunlara isyan ahlakı, hareket felsefesi, gelenek ve kültür kavramlarını düşüncesinin merkezine alarak birtakım çözümler üretme arayışı içerisinde olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Nurettin Topçu, İdeoloji, Bilim, Teknik, Medeniyet, Kültür

Abstract

In this article, Nurettin Topçu's science criticism as an ideology is examined.

Technique (civilization) whose main purpose is to serve humanity and contribute to its happiness, by losing instrumental function has become, in the modern age, an objective which humanity runs after. The technique and machine that need to serve the human being have transformed in the hands of the power nto an ideology and held human being captive by making him an object for

* Dr. Öğretim Üyesi, Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

itself. The technique, which is an absolute power in our time, has begun to encompass all the existence areas of people one by one, especially nature. By pointing to the danger of these ominous developments in his term, Topçu, on the basis of his cultural dynamics, making the concepts of rebellion ethics, movement philosophy, tradition and culture as the center of his thought, has been in search of some solution to the existing problems.

Keywords: Nurettin Topçu, Ideology, Science, Technique, Civilization, Culture

Giriş

Türk düşünce dünyasında derin izler bırakan Nurettin Topçu, entelektüel bir duyarlılıkla geleneksel ve modern hayatın birçok formunu ahlaki bir zeminde analiz etmiştir. Topçu yaşadığı dönemde sosyal, siyasal, ideoloji, felsefe, bilim, metafizik, din, teknik ve sanat gibi alanlarda tartışılan temel kavram ve düşünceleri Doğu ve Batı diyalektiği çerçevesinde kendi idrak süzgecinden geçirerek yeniden formüle etme çabası içerisinde olmuştur. Topçu, ilgi duyduğu meseleleri toptan kabullenici ya da reddedici bir tutumdan kaçınarak sentezci ve eleştirel bir tarzda ele almıştır. Bu anlamda Topçu'nun felsefesi İslam ve Batı düşünce mirasıyla bir hesaplaşma olarak da görülebilir. Topçu Batı düşünce dünyasında gelişen akımları yakından izleme imkânı bulmuştur. Özellikle on dokuzuncu yüzyılda bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler ve bu gelişmelerin yarattığı sosyokültürel değişimler ve bunların Müslüman toplumlar üzerindeki etkileri Topçu için bir laboratuvar teşkil etti.

Rönesans ile başlayıp, Aydınlanma ile zirveye çıkan modern Batı düşüncesi ve onun insan hayatına etkileri birçok Batılı düşünür tarafından eleştiri konusu yapılmıştır. Özellikle bilimin gerçek amacından saptırılıp insan ve tabiata hükmeden bir ideolojiye dönüşmesi insanlık adına yeni krizlerin habercisi oldu. Nurettin Topçu, ahlaki formasyonunu kaybetmiş bilim ve teknik anlayışının insanlık için ne kadar tehlikeli olacağını sezinleyerek ahlaki bir zeminde kültür, medeniyet, teknik, bilim ve ideoloji kavramlarını tartışmıştır. Topçu'yu özgün kılan, onun Anadolu irfanını bilmesi, kendi tarihi ve kültür dünyasının farkında olmasının yanında batı felsefesine de nüfuz etmesi sonucunda oluşturduğu sistematiktir. Kendi kültür dünyasının problemlerine hâkim ol-

mak, hafıza kaybına uğramadan batıyı da mülk edinebilmek, O'nu orijinal hale getirmiştir. Topçu'nun bu orijinal yönü eserlerinde açık bir şekilde kendini göstermektedir.¹ Bu çalışmada Topçu'nun ideoloji olarak bilime bakışı Doğu ve Batı perspektifinde tartışılacaktır.

İdeoloji Olarak Bilim

Alışılmış biçimde öncelikle bu çalışmanın temel kavramlarını irdelemek ve sonrasında da bu kavramları konumuz açısından anlamlarını netleştirmek yerinde olacaktır. Bu çerçevede bilim ve ideoloji kavramları mevcut çalışmanın sınırları içinde tartışılacaktır.

Modern bilimin kurucusu olarak kabul edilen Descartes bilimi bir ağaca benzeterek, köklerinin metafizik, gövdesinin fizik ve dallarının da diğer bilimlere simgelediği ve bu dallardan üç büyük dalın da tıp, mekanik ve ahlak olduğunu söyler.² Bugün bilimde birlik ve bütünlük tezini ileri süren bilim tarihi uzmanları Descartes'in bu bilim tanımını referans alırlar. Descartes'in bu bilim yaklaşımı aynı zamanda bilimin amacının ve mahiyetinin sorgulanmasını da gerekli kılar. Sosyal bilimlerin birçok kavramında olduğu gibi bilimin ne olduğuna ilişkin klasikleşen deyimle efradını cami agharını mani bir tanımlama yapmak zordur. Aynı zorluk bilimin amacının ne olduğu konusunda da geçerlidir. Bu nedenle bilimin amacı ve tanımı çoğu bilgin ve filozoflarca farklı şekillerde düşünülmüştür. Örneğin, Eflatun ve Aristo felsefenin kökenini hayrette buldukları için, kuramsal bilginin amacını öğrenme tutkusunu gidermeye bağlarken matematiğin bu kuramsal bilgiden başka bir amacı olduğunu ifade ediyorlardı. Francis Bacon, bilimin asıl ve geçerli amacı insan yaşamına yeni buluşlar ve zenginlikler vermekten ibarettir diyor. İngiliz Filozof Hobbes'a göre bilginin amacı güçtür. Auguste Comte ise, bilimin bütün amacı önceden görmektir, bilimden önceden görmek gücü çıkar, bu güçten eylem doğar iddiasını öne sürer. Bilimin amacını daha çok eylem ve çıkar olarak gören bu düşünceler yanında bu kadar ilerlemeleri sağlayan, yani maddi uygarlığın kurucusu olan bili-

¹ Ali Osman Gündoğan, "Topçu ve Hareket Felsefesi", Bir Düşünce ve Yarınki Türkiye Tasarımı Olarak Hareket Dergisi ve Nurettin Topçu, *Hece*, Aylık Edebiyat Dergisi, Yıl: 10, Sayı 109, Ocak 2006 (15-22), s. 16.

² René Descartes), *İlk Felsefe Metafizik Üzerine Düşünceler*, çev. Mehmet Karasan, Maarif Matbaası, İstanbul 1942, s. 30.

min aslında çıkar düşüncesini aşmış insani bir eylem olduğunu savunanlar da çoktur. Newton ve Henri Poincaré, bilimin amacının felsefeyi ilerletmek ve bilgiyi geliştirmek olduğunu söylerken ilimin çıkar duygusundan farklı boyutlarına işaret ettikleri görülmektedir.³

Modern bilimin gelişmesine öncülük eden Bacon bilginin güç boyutuna işaret etmiştir. Bacon'ın bu yaklaşımı, daha sonra "bilmek egemen olmaktır" şeklinde yorumlanacak ve insan merkezli bir düşünce bugün insanın doğaya egemen olmak adına onu istismar ettiği şeklinde anlaşılmasına sebep olacaktı.⁴ İşin aslına bakılırsa bilim ve tekniğin doğuşu insanın merakının ve insana bu gezegende daha konforlu ve mutlu bir yaşam sürdürme idealinin sonucudur. Jaspers'in dediği gibi bu anlamda bilim ve teknik nötrdür. Bilim ve tekniğin bizatihi kendisi ne iyidir ne de kötüdür. İyi veya kötü olan onun sorumsuzca kullanımındır.⁵ Jaspers'in bu düşünceleri sadece bilim ve teknik için geçerli değildir, bilakis din de dâhil olmak üzere birçok teori ve düşünce asıl amacından saptırılarak insanlığı tehdit eder duruma gelmiştir. Bilimin bu şekle everilmesinde onun arka planında yatan tarihsel gelişmeler de etkili olmuştur. Dünyanın büyüünün bozulmasıyla başlayan rasyonelleşme ve doğanın sekülerleştirilmesinin bazı mantıksal sonuçları, Kopernik devrimiyle açığa çıktı. Kopernik devriminin dünyayı evrenin merkezinden aşağı etmesi, bizatihi dünyadaki insanın da önemini azalması gibisinden bazı sonuçları doğurdu ve neticede bu insanın kozmik bağlamından kopartılarak onun dünyevileşmesine ve kendi aşkın kökeninin inkârına yol açtı.⁶ 19. yüzyılın daha hemen başlarında Auguste Comte bilimin yükselişi ve dinin çöküşünü tasarlamış ve Batı felsefesi ve bilimin gelişimindeki gelişilmesindeki seküler mantık doğrultusunda toplumların ıkellikten modernliğine doğru evrimleştiğine ve geliştiğine inanarak bilimin ideoloji dönüşmesine zemin hazırladı.⁷

³ Adnan Adıvar, *Tarih boyunca İlim ve Din*, Remzi Kitapevi, İstanbul 2000, s. 21.

⁴ Karl Jaspers, *Vom Ursprung und Ziel der Geschichte*, R. Piper Verlag, München 1983, s. 147.

⁵ Karl Jaspers, A.g.e., s. 149.

⁶ Nakip S. Attas, *İslâm, Sekülerizm ve Geleceğin Felsefesi*, çev: Mahmut Erol Kılıç, İnsan Yay., İstanbul 1995, s. 63.

⁷ Nakip S. Attas, A.g.e., s. 26.

19. yüzyılın bu görüş açısından 20. yüzyılın Neo- pozitivist akımına atlırsak, burada da kendi ifadeleriyle bilimsel dünya görüşünün egemen olduğu görülmektedir. Metafizikten soyutlanmış mantıksal analiz ve tecrübeye dayalı değerden bağımsız bu pozitivist bilim anlayışı Batı rasyonalitesi ile eşitlenerek modernitenin rasyonalitesine yani bilimci ideolojiye dönüşmüştür. Bilimin bu şekilde insanı nesneleştirmeye yönelik evrimi, 20. yüzyılda bazı düşünürlerin eleştirisine yol açtı. Popper, Lakatos, Feyereband, Adorno, Horkheimer ve Habermas'ın yanında birçok post-modern filozof da bu tartışmaya katılarak böyle bir bilim ve rasyonalite anlayışını, bir dünya görüşü ve ideoloji olarak algılamaktadırlar. Bilim, insanın gerçekleştirdiği sanat, felsefe gibi etkinliklerden biridir. Bunlardan yalnızca bilimin bilgisinin nesnel, kesin doğru, asıl ulaşılması gereken bilgi diye görülemeyeceği, çünkü bu etkinliklerin sonucunda ortaya konan bilgilerin de nesneliliğinin söz konusu olduğu ve insan yaşamında ayrı işlevi olduğu, bu bilgilerin tümünün insan için gerekli olduğu görüşü de tartışmanın bu boyutuna dikkat çekmektedir.⁸

Frankfurt Okulu'nun son temsilcisi sayılan Jürgen Habermas, aynı geleneğin temsilcilerinden biri olan Marcuse'a atıfta bulunarak "İdeoloji olarak Teknik ve Bilim" adlı meşhur makalesiyle rasyonalist ve aydınlanmacı bir perspektiften bilim ve ideoloji konusundaki düşüncelerini dile getirmektedir. Habermas makalesinde Marx'ın Max Weber eleştirisine yer verir. "Teknik ve akıl kavramı bizzat ideolojidir. Tekniğin salt kullanımı değil, bizzat kendisi de (doğa ve insan üzerinde) iktidardır; yöntemli, bilimsel, hesaplanmış ve hesaplayan iktidar. İktidarın belirli amaçları ve ilgileri (İnteresse) tekniğe ancak sonradan ve dışardan empoze edilmiş degillerdir- onlar bizzat teknik aygıtın yapısına dâhildirler; teknik her defasında tarihsel-toplumsal bir tasarımdır ve onda bir toplumun ve ona hükmeden ilgilerin insanlara ve şeylere yaklaşımları yansıtılmıştır. İktidarın böyle bir amacı maddi dir ve bu bakımdan bizzat teknik aklın biçimine aittir".⁹ Çağımızda bilim ve tekniğin ideolojiye dönüştüğünü kanıtlayan somut örnekler vardır. Özellikle teknoloji-

⁸ Adviye Erbay, "Bilim ve İdeoloji, *Tekniğin İktidarı*" Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2009, Cilt 11, Sayı 2. (1-11), s. 8.

⁹ Jürgen Habermas, *İdeoloji Olarak Teknik ve Bilim*, çev: Mustafa Tüzel. YPK Yay., İstanbul 2001, s. 34.

nin çeşitlendiğini, başta iletişim teknolojisi olarak olmak üzere, savunma teknolojisi, nükleer teknoloji, nanoteknolojisi, biyoteknoloji ve son dönemlerde birçok tartışmaya neden olan gen teknolojisi gibi gelişmelerin hızlı bir şekilde arttığını görmekteyiz. Bugün toplumun gelişmişlik düzeyi büyük oranda ürettiği ve sahip olduğu teknolojiyle belirleniyor. Bu anlamda devletlerin ve sistemlerin ve onların ideolojilerinin güç kazanmasının enstrümanlarından biri bilim ve teknoloji üstünlüğüdür.¹⁰

Her ne kadar burada ideoloji ile bilim kavramları aynı başlık altında birlikte ele alınsa da esasında bu iki kavram arasında yöntem bakımından ciddi tezatlıklar vardır. Bilimsel yöntem, toplum yapısını, kurumlarını toplumsal süreçleri, ilişkileri çarpıtmadan, onların bütünlüğünü bozmadan, yan tutmadan açıklamaya çalışır. İdeoloji, insan ve toplumun geliştirdiği, insan, toplum ve evrene ilişkin kapsamlı bilişsel ve ahlaksal inanç sistemlerinin biçimidir. İdeolojinin en kapsayıcı olanlarına dünya görüşü (Weltanschauung) denir.¹¹ İdeoloji teriminin kendisi, Türkçe'ye fikirler şebekesinin mantığı diye aktarılır. Terimi bu anlamıyla ilk defa kullanan Etienne Bonnot de Condillac'ın (1714-1780) öğrencisi olan Antoine Louis Claude Destutt de Tracy'dir (1754-1836). Destutt, İmmanuel Kant'ın metafizik eleştirisini kendisine esas alarak bu kavramı incelemiştir. Destutt'e bakılırsa, insanın özgül olarak düşünce varlığının tarihi ve fikir bilimi diye nitelediği ideoloji, zoolojinin parçasıdır. Karl Heinrich Marx da, bu terimi, Destutt'ten alıp ilk defa "Alman İdeolojisinin" nde kullanan kişidir. Bu çerçevede ideoloji, bir toplumu baştan aşağıya belirlemek iddiasını taşıyan kapalı bir spekülatif metafizik sistemdir.¹² İdeolojilerde dogmatizm ve fanatizm vardır. Bu da bir ideolojinin dinsel bir olguya dönüşebileceğini gösterir. Burada dinsel olanla kastedilen insanların, kendilerince kutsal olanla ilgili aynı inançlara ve aynı ritüellere katılmasını sağlayarak, kendi aralarında bağlantıyı sağlayan şeyler olarak anlaşılmalıdır. Bu anlamda ideolojik dinler mitolojik dinlerden ayrılırlar. Mitolojik (aklı aşan) dinler aşkınlık dinidir, kutsal söz burada akılsal sözü aşar. Burada inanç, bilginin sınırlarının

¹⁰ Advıye Erbay, "Bilim ve İdeoloji...", s. 9.

¹¹ Doğu Ergil, "İdeoloji Üzerine Düşünceler", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 2015, 38 (1), (69-95), s. 69.

¹² Ş. Teoman Durallı, *Çağdaş Küresel Medeniyet Anlamı-Gelişimi-Konumu*, Dergah Yay., İstanbul 2017, s. 102.

ötesine geçer. Kutsal olan kendini aklın ötesinde bir esrar gibi takdim eder. İdeolojiler kendi içlerinde bir dine dönüşür. Kutsal olanı rasyonelleştirirler, akli da kutsallaştırırlar. Bu anlamda büyük evrensel dinler gibi, modern büyük ideolojiler de, kendilerini tüm zaman ve mekânlarda geçerli görürler. Bilimsel bilginin evrenselliğini gasbetmeye can atmalarının nedeni budur.¹³ Din ile ideoloji özünde birbirlerine zıttır. Din Tanrı buyruğunun verisidir. İdeoloji, insan zihninin eseri olan felsefe-bilim çıkışıdır. Bu nedenle ikisinden birini diğerine indirgemek, felsefe-bilim bakımından saçma; din yönünden ise küfürdür.¹⁴

Bilim adamları doğruya varmak çabalarında kendi kuramlarını ve deneysel yöntemlerini çürütebilecek her yola başvururlar. Aradıkları gerçeğin bütünlüğü içinde genel geçer doğrular bulmaya çalışırlar. Bunu da, ne birilerinin, ne de şu ya da bu grubun çıkarına uygun olduğu için değil, tüm insanlığın ortak yaşamına ışık tutacağı, yol göstereceği, maddi ve manevi ihtiyaçları karşılamak için yaparlar. Böyle yapmayan, böyle düşünmeyen, adı ne olursa olsun, ideologdur.¹⁵ Buna karşın ideoloji, ne denli bilimsel görünme çabasının ürünü olursa olsun, pek çoğu açık ve kanıtlanabilir olmaktan uzak düşünceleri birbirlerine bağlayan önermeler zinciridir. İdeolojide, doğru olduğu ileri sürülen şey, denetimden geçirilemez. İdeologlar, olgular dizisinden kendi iddialarını, özsel söylemlerini kanıtlar görünenleri seçer ve öne sürerler. İdeologların amacı, var olduğuna inandıkları ve başkalarını inandırmak istedikleri şeylerin gerçek ve doğru bilinen yöntemlerle kanıtlamak değil, bunu başkalarına benimsetmektir.¹⁶ Bunu gaye edinen ideoloji, bilimsel kriterlerle deneysel ve kanıtlanmaya dayanan yöntemlerden bağımsızdır. İdeoloji ve bilim arasındaki çatışmanın temelinde, ideolojilerin deneye, sorgulama, soruşturmaya ve değiştirilmeye kapalı oluşları ve dogmatik katılıklarının bilimsel doğrulara ulaşmayı engellemesi yatmaktadır.¹⁷ İster dini ve seküler isterse bilimsel olsun, dogmatik bir yapıya bürünen ideolojiler, varlığını ikame ettirmek için ötekini yok etmek ve öldürmek için gerekçeler oluştururlar. Bu şekildeki ideolojiler kıyıcıdırlar. İnsanlar çıkarları

¹³ Doğu Ergil, "İdeoloji Üzerine Düşünceler" ..., s. 75.

¹⁴ Ş. Teoman Duralı, Çağdaş Küresel Medeniyet..., s. 187.

¹⁵ Doğu Ergil, "İdeoloji Üzerine Düşünceler" ..., s. 91.

¹⁶ Doğu Ergil, "İdeoloji Üzerine Düşünceler" ..., s. 91.

¹⁷ Doğu Ergil, "İdeoloji Üzerine Düşünceler" ..., s. 71.

uğruna, bu çıkarlar için ve bu çıkarlar fikirlerle haklı gösterildiği oranda haince dövüşürler. İdeolojiler fetihçidir, bu nedenle bütün ideolojiler kan kokar. Sadece ideoloji sahipleri kendi davalarını savunmak ya da yaygınlaştırmak için hayatlarını tehlikeye atmazlar, bununla beraber üstünlük sağladıkları rakip ideoloji mensuplarını da yok etmek isterler.¹⁸ İşte bu nedenle bilimin ideolojiye dönüştüğü zaman insanlık için ne büyük tehditler oluşturacağı ciddi bir tartışma konusu olmuştur. İfade edildiği gibi kutsal referanslı veya seküler ideolojiler her zaman tehlikeli olma potansiyellerini taşırlar. Fakat bunların hiç birisi bilimin ideolojiye dönüşmesi kadar insanlık için tehlike arz etmez. Çünkü bunların, bilimin ürünleri olan, bir anda kitleleri ve doğayı imha edebilecek nükleer silahları yoktur.

Topçu'nun Bilim Paradigması ve Eleştirisi

Nurettin Topçu, ahlak merkezli bir felsefe anlayışıyla yaşadığı çağın sorunlarına akıl, kalp ve din ekseninde çözümler bulmaya çalışır. Topçu asrımızın sefaletini, maddeye bağlanarak ideolojiye dönüşen bilim ve teknik kuvvetinin fikir kuvvetini yenmesine bağlıyor. Ona göre fikirlerin hayata yön verme davası, hikmetle yüklü bir hayat ideali, maziye mal olmuş gibidir. Batılı fikir adamları, insanlığın yıkılış tarihinin, kör hareketlerin hâkim, fikirlerin mahkûm olduğu devirler olduğunu bilmektedirler. Bu anlamda insanlık tarihi, bu iki kuvvetin, fikirlerle, fikir zincirlerinden kopan hareketlerin sürekli mücadelesinden başka bir şey değildir.¹⁹ Topçu modern bilim ve teknolojinin insanlık ve tabiat nezdinde yapmış olduğu birçok tahribata işaret ederek, isyan ahlakı, hareket felsefesi, gelenek ve kültür kavramlarının ışığında bu sorunlarla hesaplaşma cihetine gitmektedir.

Hareket felsefesi filozofumuzun düşünce dünyasının nüvesini oluşturmaktadır. Yazılarının ve eserlerinin neredeyse tamamında farklı varyantlarda da olsa onun özgünleştirdiği hareket felsefesinin izlerini görmek mümkündür. Topçu'nun düşüncelerini konu edinen çalışmalar, eğer onun hareket felsefesine referansta bulunmadan yapıyorsa eksik kalacaktır. Düşünürümüz, isyanla hareket arasındaki ilişkiyi şu şekilde

¹⁸ Doğu Ergil, "İdeoloji Üzerine Düşünceler" ..., s. 72.

¹⁹ Nurettin Topçu, *Kültür ve Medeniyet*, Dergâh Yay., İstanbul 1998, s. 26.

açıklar. İnsan, Allah'la birlikte hareket halindedir. Hareket ise gerçek bir isyandır. Hareket, eşyayı ve kendi eliyle kendisini değiştirmeye yönelik bir plan içerisinde kendini gerçekleştiren insanın mukadderatını yapmaya uzanır. Allah hareketin dışında değildir ve insan asla onsuz harekete geçemez. Tabir caizse, birbirinden ayrılmış iki varlık yoktur. Bu, iştirak veya ulûhiyete, iştirak veya isyanın özünü teşkil eden insanın aşkınlığına özlem olgusudur.²⁰ Hareket, insan varlığının özüdür. İnsanı anlamak, insanın hareketini anlamaya bağlıdır. İnsanın hareketlerinin zengin dünyasına dalmadıkça insan anlaşılabilir olarak kalır. Çünkü hareket insan hayatında direkt hakikate bakmak açısından bir olgudur. İnsanın hareketinde yöneliş ve süreç tabiatüstüne doğrudur. Hareketin tabiatüstüne yönelmesi, hareketin kaynağındaki sonsuzluk iradesinden dolayıdır. Çünkü insan sonsuzdan gelir sonsuza gider. Tanrı'nın bize verdiği iradenin hareketin kaynağında bulunması, hareketimizin kendi gücümüzü aşma potansiyeline sahip olması demektir. Çünkü hareketin bizi götürdüğü aşkınlık hareketin dışında değil içindedir. Öyleyse aşkınlık bizde paradoks gibi gözükse de içkin halde bulunmaktadır. Aşkınlığın bizde içkin olarak bulunmasından dolayı, hareketin yönelişi tabiatüstüne doğrudur.²¹

Dünyamız birçok medeniyete sahne olmuştur, lakin bilim ve teknikte en fazla gelişme gösteren, modern Avrupa medeniyetidir. Tekniğin bu kadar hızlı gelişmesi, Avrupa'da hammaddelerin bolluğu sayesinde kabil olmuştur. Geçen asrın başından beri Avrupa'daki pek bol olan hammaddeler, Avrupalı sömürgeciler, Asya ve Afrika'nın zengin topraklarından getirilmiştir. Avrupalı sömürgeciler, Asya ve Afrika'nın birçok servetini yağma edercesine kendi ülkelerine taşıdılar ve kıtalarında kurdukları fabrikalarda bunları işlediler. Avrupa'yı saran tekniğin gücüyle dünya makineleşmeye başladı. Teknik muzaffer olur olmaz insan da onun cazibesine kapılarak makineleşme yolunda ilerlemeye başladı.²² Bir asır geçmeden büyük insan ideali yerini, büyük sanayiye bıraktı. Modern bilim öncesinde maddeden ruha yükseltilecek kuvvet, tekrar maddeye indi. Kısa zamanda makine mabut oldu. Makineye sahip olan

²⁰ Nurettin Topçu, *İsyan Ahlakı*, Dergâh Yay., İstanbul 1998, s. 199.

²¹ Bkz. Ali Osman Gündoğan, "Topçu ve Hareket Felsefesi", s. 17.

²² Nurettin Topçu, *Kültür ve Medeniyet*, s. 15.

güçler ile onun altında ezilen işçinin her ikisi de maddenin esaretine girdi. Ruh makinenin kaba gövdesi altında ezilmiştir. Makine, hem çalışarak onu işleten işçiyi cehennem hayatına mahkûm etmiş, hem de bol kazancı saadet kapısı sanan patronu robotlaştırmıştır.²³ Bu gelişmelerle birlikte modern bilim ve teknik seküler bir ideolojiye dönüşerek insanın aşkıyla bağının kopmasına zemin hazırladı.

Topçu, tekniğe yönelik eleştirileri yaparken tekniğin gereksiz olduğunu her şartta ondan uzak durulması gerektiğini söylemiyor. O, teknolojiyi yansız bir olgu olarak kabul eden düşünce geleneğinden farklı olarak eleştirisini tekniğin ideolojik muhtevasına yöneltmiştir.²⁴ Topçu'ya göre buradaki sorun, amaç ve araçların baş aşağı edilerek yer değiştirmesidir. İşin esasında teknik denilen olgu, insanın evreni tanıma arzusunun ve aşkının çocuğudur, kültürün zorunlu bir neticesidir. Teknik, ilimlerden doğarak sanatlardan faydalanmasını da bilir. Onlarla el ele verir. Yerinde kullanılırsa bize kâinatı sevimli yapar. Onda gittikçe artan başarımızı ve ona hâkimiyetimizi temin eder. Böylelikle o, kültürle beslenen ruhumuzu kavrayan vücudumuz gibidir. Yaşama mücadelesi boyunca, cesaretle yürüyen ayaklarımız ve hayata her adımda uzanan kollarımız olur. Modern kültür hayatında sınırsız bir gelişme gösteren bu teknik bedeni, kültür denilen ruhumuza itaat eder, onun kumandasıyla ilerlediği takdirde hayatımız mutlu olur. Kültüre karşı gelirse, bu ruhla bedenin çarpışması demektir ki, bunun sonucunda büyük krizler ve felaketler doğar.²⁵

Teknik ve kültürün birbirini alt etme mücadelesi Frankfurt Okulu'nun önemli temsilcilerinden Adorno ve Horkheimer'in de dikkatini çekmiştir ve kültürün endüstrileşmesine ve tekniğin maksadını aşarak ideolojiye dönüşmesine ciddi eleştiriler yapmışlardır. Onlara göre, günümüzün teknik rasyonelliği egemenliğin ve ideolojinin rasyonelliğidir. Kendisine yabancılaşmış toplumun cebri karakteridir. İdeolojiye dönüşmüş teknik bedenin özgürlüğü uğruna ruha saldırır. Tekniğin gücünü elinde bulunduranlar artık şöyle demez: Ya benim gibi düşün ya da

²³ Nurettin Topçu, *Kültür ve Medeniyet*, s. 175.

²⁴ Fırat Mollaer, *Türkiye'de Liberal Muhafazakarlık ve Nurettin Topçu*, Dergâh Yay., İstanbul 2008, s. 217.

²⁵ Nurettin Topçu, *Kültür ve Medeniyet*, s. 18.

öl. Şöyle der: Benim gibi düşünmemekte özgürsün; yaşamın; malın, mülkün, her şeyin senin olarak kalacak, fakat bugünden itibaren aramızda yabancısın.²⁶ Ruhunu hedef alan teknik, hain bir biçimde insanı bir "tür" varlığı olarak görür. Herkes bir başkasının yerine geçebilecekleriyle vardır; herkes yedektir ya da yalnızca türün bir örneğidir. Birey olarak herkesin yeri doldurulabilir, salt bir hiçliktir. Burada asıl olan mutlak başarıdır. Diğer unsurların hepsi başarı için bir araçtır. Bu anlamda teknik, insanla yalnızca müşterisi ve çalışanı olarak ilgilenir ve gerçekten insanlığı bir bütün olarak, tıpkı her bir ögesine yaptığı gibi, bu her şeyi kapsayan formüle indirgemıştır. Bu durumda ideolojide, o zaman hangi yüzünün belirleyici olduğuna bağlı kalarak, plan ya da rastlantı, teknik ya da yaşam, uygarlık ya da doğa vurgulanır.²⁷ Topçu'ya göre ruh karşısında maddenin yükselişini Avrupa medeniyeti önleyemedi. Düşünürümüz Topçu bu konuyu şöyle açıklar:

"Asırlardan beri yarattığı ilim, felsefe ve sanat harikasından doğan teknik, ön plana geçti. Her kuvveti, her imkânı, insan tarafından kullanılabilir eşya haline getiren teknik, başlangıçta kendisine hayranlıkla kendisine bağladığı insanı, sonra kendi arkasından sürükler oldu; insanı kendisine esir etti. Böylece hâkimiyet eşyanın eline geçirildi ve eşya insanla izah edilecek yerde, insan eşya ile izah edilmeye başlandı. İnsan kendi selâmet dâvasını sağlayacak olan eşyaya, sonunda hizmetkâr ve esir oldu. Azar azar zihinlerde, insanın da ilmin de değerini azalttı."²⁸

Topçu'nun bu ifadelerinde duyduğu rahatsızlık, süper güçlerin elinde ideolojiye dönüşmüş tekniğin, eşyanın insan üzerinde zaferinin ilan edilmesidir. Batı medeniyetinin insan ve eşya, ruh ve madde yarışmasında maddenin ileri atılmasıyla bir cephede insanın zaferi olduğu gibi diğer cephede ruh ve kültür, yani insanın asıl özünün inkâr edilmesiyle maddenin zaferi olmuştur. Topçu, tekniğin hızlı bir şekilde yayılarak ülkemizi de istila etmesini şiddetle eleştirir. Çünkü teknik üretildiği kültür ve ahlak ortamından bağımsız bir varlık alanı değildir. Tekniğin yaratıcısı Batı, kendi içinde çok büyük hesaplaşmalara sahne oldu ve

²⁶ Theodor W Adorno,- Max Horkheimer, *Aydınlanmanın Diyalektiği Felsefe Fragmanları*, Çev: Nihat Ülner, Elif Öztarhan Karadoğan, Kabalcı Yay., İstanbul 2000, 163, 178.

²⁷ Theodor W Adorno,- Max Horkheimer, *Aydınlanmanın Diyalektiği...*, s. 194, 196.

²⁸ Nurettin Topçu, *Kültür ve Medeniyet*, s. 19.

bedel ödedi. Bizim kültürümüz, kendi tekniğini yaratamadı. Medeniyet satın alınır zehabıyla, onu üreten insanı görmeden, hazır alınan teknik, sahibi tarafından kullanılmayan, sahibine yabancı bir gizli el tarafından sahibinin hesabına ve onun varlığında kullanılan bir bıçak gibi, benliklerde derin yaralar açtı. Hakikat aşkını duymuş nesiller yetiştirmedi, insan hayatının değerine dair bir şey öğrenmeden, ilmin meyveleri olan hakikatin yemişleri olan teknik aygıtlar ülkeye dolduruldu ve sonunda çok farklı yapılar ortaya çıktı.²⁹ Bunun neticesinde teknik, özgürlük, irade ve ahlakın karşısında insanı varlığa yabancılaştıran bir güç haline geldi.³⁰

“İnsanın varlıkta yerinin ezeli âlemde çizilmiş haritası olan hikmet, tekniği de içinde barındırır, fakat teknikten hikmet çıkmaz. Makinenin ne ilmi ne de aşkı vardır. Makineleşmeyi hayatın bütün varlık alanlarına teşmil etmek, insanı insan yapan aşka da hikmete de veda etmektir. Makine her sokulduğu yeri harap eder. İnsan sonsuzluğun, bu bir nevi ruhani boyutun mutlak emri altına girmezse aksi kutupta bulunan makinenin emirlerine esir olacaktır. Din perdesi altında saklanan kin gibi rahmet perdesine bürünen haset de insanın fani bir varlık olan vücut makinesine esaretinin esiridir”.³¹ Tekniğin gücünü elinde bulunduran devletler, insanlığın son üç yüz yıldan beri yaşadığı trajedilerden ders çıkarmadan, hız kesmeden bütün zekâlarını ve enerjilerini teknik denen canavarı dünyalara sığmaz bir kuvvet haline getirme yarışı içerisindeyler. Asırların ve derin insan etosunun ruhlara sunduğu sanat, ahlak ve din değerleri diye ne varsa hepsini kendi ideolojisine alet eden teknik, bir okyanusa dönüştü. Ailelere, kurumlara, inançlara, aşklara, hikmete ve vicdanlara saldıran dalgaları kısa zamanda bunları parça parça ruhlardan koparıp götürmeye başlamıştır. Asırların ruhlardaki mirasını tarumar eden bu canavar delik deşik ettiği kalplerin iniltisini bile tehdit edecek boyuta ulaşmıştır.³² İdeolojiye dönüşmüş bilim ve tekniğin araçsallaştırdığı birey ve toplumlar, şirketler ve milletler arasında kıyasıya sonu gelmez yarış başgöstermiştir. Yarış için yarış! İlk ve biricik hedef,

²⁹ Nurettin Topçu, *Kültür ve Medeniyet*, s. 20.

³⁰ Fırat Mollaer, *Türkiye’de Liberal Muhafazakarlık...*, s. 198.

³¹ Nurettin Topçu, *Var Olmak*, Dergâh Yay., İstanbul 2017, s. 111

³² Nurettin Topçu, *Kültür ve Medeniyet*, s. 20.

kuvvete, kudrete, şana, şöhrete, makama ve servete kavuşmaktır. Mad-deci-Mekanikci-Akılcı-Deneyci-Seküler-Beşerci-Hür Sermayeci niteliğe sahip insan, Teoman Duralı'nın deyimiyle, "içsizdir, bencildir, bencidir, benmerkezcidir, çıkarıcıdır, ukalâdır, bilgiçtir, zekidir, arsız hayâsızdır; çıkarına dokunulmadıkça, rahat bırakıldıkça başkasına karışmaz... Çıkarlarını yürütmek maksadıyla oldum olası kimsenin aklına esmemiş yollara başvurur. Fenni üstünlüğüne dayanarak kendine karşı çıkanları, toptekneleri, tank, top, uçak, yangın bombası neviinden gelişkin ateş gücü yüksek; kimyevi, biyolojik yahut çekirdeksel bombalar gibi, maşerî yıkıcılığı olan silahlarla sindirmiştir".³³

Hâlbuki mutlu ve müreffeh bir toplumun oluşumunda ve devamında sevgi ve adalet mutlak prensiptir. Adalet en genel anlamıyla varlık ve bilgi alanında hiyerarşik dengenin kurulmasıdır. Bu anlamda adaletin bir boyutu da ruh ve beden muvazenesini sağlamaktır. Batılı ve İslam filozofları bu konuya eserlerinde genişçe yer vermişlerdir.³⁴

Filozofumuza göre, bilim ve tekniği elinde bulunduran güçler bunu bir kapitale dönüştürerek, bu güce sahip olmayanların üzerinde bir tahakküm oluşturmaktadır. Topçu'nun nezdinde devrimizin büyük sermaye sisteminde kazancı doğuran ne beden, ne de zihni emektir. O, emekle ilgili olmayarak kazanca götüren bir dalavere cihazını kurmasını bilmektir. Sermaye sahibi, üretici ve tüketici arasında bu cihazı kullanarak istediği manipülasyonu yapabiliyor. Servetin özünü bu cihazla kendi eline geçiriyor, yalnız tortusunu her alanda çalışan ellere, üreticilere dağıtıyor. Büyük sanayinin ilerlemesi ancak böyle bir sistemle mümkün oluyor. Bu sistemde yalnız emeğini kazancına karşı tutan namuslu adam, kedisini sermaye sahibinin esaretine teslim ettiği bir mahkûm durumundadır.³⁵

Topçu'nun kapitalizme yönelik eleştirilerini ahlaki bir çerçevede değerlendirmek gerekir. Kendisinin de dikkat çekmek istediği boyut burasıdır. Topçu sahip olduğu ahlaki formasyon gereği, insanı köleleştire-

³³ Ş. Teoman Duralı, *Çağdaş Küresel Medeniyet...*, s. 112.

³⁴ Mehmet Demirtaş, "İslam Düşüncesinde "Ölçülü ve Dengeli Olmak" Bir Değer Olarak Nasıl Ele Alınmıştır?", *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5/2, 2017, (191-202), s. 196.

³⁵ Nurettin Topçu, *Ahlak Nizamı*, Dergâh Yay., İstanbul 1997, s. 182.

ren, onun varoluşsal özgürlüğünü engelleyen, bilimi, sanatı, dini, felsefeyi basit çıkar ilişkisine dönüştüren bütün sistemlere karşı egzistansiyalist bir tavır almıştır. Nitekim Topçu'nun şu ifadelerinden bu konudaki düşüncelerini net bir şekilde anlamamız mümkündür.

“Hep ahlaksız servetlerden dertliyiz. Homo economicus idealini yavaşatan tarihi maddecilik, kazananları çalışanlara vurmaktan kurtarıp, çalışanları kazananlara vurmakla kavgayı ortadan kaldırmıyor ve hayata huzur getirmiyor. Bizim varlığımızı selamete kavuşturacak olan, hayatın değerine inandıracak ve birlikte el ele yaşamayı sevdirecek bir ahlak nizamıdır.”³⁶

Topçu, modern insanın çıkmazları olarak görülen insanı makineye mahkûm eden ideolojiye bürünmüş bilim ve tekniğin bu tahripkâr tasallutundan daha önce de ifade edildiği gibi ancak isyan ahlakı, gelenek ve kültürle kurtulabileceğini söyler. Bunun ilk adımını, sorumluluk idealini merkeze alarak, insanın bireysel tabiatından doğan hazcılığına, toplumsal tabiatının sonucu boyun eğdiği sosyal realizmine, bireyin bir çeşit otoriteyi reddeden anarşizmine, Rousseau'nun sonuçsuz kalan kalp ahlakıyla Schopenhauer'ın yoklukla biten iradeciliğine başkaldırarak, “Allah'ın insanda isyanı” kavramında özünü bulan, bir ahlak felsefesiyle atmak ister.³⁷ Böyle bir ahlak felsefesine yönelik vicdanın zaferi, kültürümüzü kurtarmakla olur. Kültür dediğimiz olgu da binlerce yıllık geleceğimizde barınmaktadır. Topçu'nun dile getirdiği isyan, kurumlarla, maziyle, medeniyetle yani gelenekle örtüşür. Onun isyanı aslında geleceğe götüren bir isyandır. Yani ‘isyan ahlakı’ iradenin sonsuza ulaşmak gayesiyle her çeşit menfaat ve tutkuya, sonu olan iyilik ve mutluluğa dahi başkaldıran sorumluluk idealidir. Bu isyanın kudret damarları kökünü gelenekten alır. Bu anlamda, tarih ve insanlık isyanımıza yeryüzünde istikamet vermeye yarayan beşerî aydınlıklardır.³⁸ Topçu'nun gelenek anlayışı, geçmişin donuk kalıp ve şemalarına takılıp kalmak

³⁶ Nurettin Topçu, *Ahlak Nizamı...*, s. 185.

³⁷ Mustafa Kök, “Nurettin Topçu'nun Felsefesi Bağlamında İsyân Ahlakı” Bir Düşünce ve Yarıncı Türkiye Tasarımı Olarak Hareket Dergisi ve Nurettin Topçu, *Hece*, Aylık Edebiyat Dergisi. Yıl: 10, Sayı 109, Ocak 2006, (127-140), s. 132,138.

³⁸ Selim Somuncu, “Modernist İdeolojinin Karşısında Gelenekçi Bir Reformist: Nurettin Topçu”, Bir Düşünce ve Yarıncı Türkiye Tasarımı Olarak Hareket Dergisi ve Nurettin Topçu, *Hece*, Aylık Edebiyat Dergisi. Yıl: 10, Sayı 109, Ocak 2006, (220-228), s. 221.

değildir. Yani onda körü körüne, kısır ve şoven bir gelenek anlayışı yoktur. Yine buna ek olarak, gelenek onda tel örgülerle çevrilmiş, statü-kocu kabullerle donatılmış, yozlukları içinde bulunduran bir geçmiş değildir. Tam aksine onda kalp ve aklın süzgecinden geçmiş bir gelenek anlayışı vardır. Ona göre gelenek bir tecrübelerdir, akla dayanmış bir merdivendir. Akıl ise kanadı aşk olmak şartıyla, kalbe ve ilhama yükseltici kuvvettir. Topçu'ya göre geleneğe sırtını dönmek, maziden mukadderattan uzaklaşmak soysuzluğa denktir. Bu da hastalıklı şahsiyetlerde bulunur.³⁹ Topçu medeniyetin güçlü bir ögesi olan toprağa ve toprağın insana sabırla beraber kazandırdığı ahlaki vasıf ve öğelere vurgu yapar. Tabiat ona göre, bize hakikati ifşa eden ayetler kümesidir. Biz samimiyeti ilkin tabiattan öğreniriz. Gerçek kurtuluşun sırrı olan anamız toprağın rahmindedir. İnsanı hakikati bulma yolculuğunda tabiatı dinden daha önemli bir yerde görür.⁴⁰ Genelde tabiata yüklediği anlamı özelde toprağa da yükleyen Topçu, toprağın yaratılış, rızık ve kişinin ölümüyle birlikte insanla hayat öncesi ve sonrasında yaptığı beraberliğe vurgu yapar. Bu vurgu toprağa ve topraktan çıkan demire bir övgüdür. Fakat Topçu'nun bu övgüsü salt demire ve toprağa olup, bu iki şeyi modernlik bağlamında düşündüğü anda, övgü yerini yergiye bırakır. Bu da Topçu'nun gelenek ve modernlik arasında gidip geldiği noktalardan biridir.⁴¹ Topçu burada toprakla demiri metaforik bir anlamda kullanıyor. Toprak, gelenek, ahlak, din, kültür merhamet adalet huzur ve sonsuzluğu sembolize ederken, demir, tekniği ideolojiye dönüşmüş bilimi, ihtirası, egoizmi, kaosu, sömürüyü ve tabiatı tahrip etmeyi sembolize eder. Bu nedenle tekniğin karşısına, yani demirin karşısına toprakla, gelenekle ahlak ve kültürle çıkmaktadır. Topçu'ya göre:

“Bir milletin kültürü, onun bütün fertlerinin sahip olduğu hadiseleri karşılayan duyuş şekilleriyle, bütün tarihi içinde meydana getirdiği değer hükümleridir.”⁴² Bu değer hükümlerinin bilim, sanat, felsefe ve din tarafından yaşatıldığına dikkati çeken Topçu'ya göre, her toplum ve millet bunları kendi ruh yetenek ve iradeleriyle, yoğurmuş ve kendi

³⁹ Selim Somuncu, “Modernist İdeolojinin Karşısında...”, s. 220, 221.

⁴⁰ Nurettin Topçu, *Kültür ve Medeniyet*, s. 129, 170, 173.

⁴¹ Selim Somuncu, “Modernist İdeolojinin Karşısında” ..., s. 223.

⁴² Nurettin Topçu, *Kültür ve Medeniyet*, s. 16.

karakterini vermiştir. Dolayısıyla kültür onu yaratmış milletin malıdır. Felsefe, güzel sanatlar, mimari gibi kültür öğelerinin her birinde, içinde doğdukları toplumun milli karakterinin olduğunu belirten Topçu'ya göre, din de milli kültürün ana unsurunu oluşturur.⁴³ Topçu'da din kültürün bir unsuru gibi gösterilmesine rağmen, diğer unsurlardan daha öne çıkarılarak kültür ve milletin en temel kaynağı olarak ifade edilmektedir. Topçu, bu anlamda medeniyet ve kültür arasında bir ayrıştırma yaparak, medeniyeti maddi ilerlemenin tezahürü, kültürü de geleneksel ve ahlaki değerlerle mücehhez olmuş bir olgu olarak görmektedir. Düşünürümüze göre, teknolojiyi oluşturan bilim, kültürel unsurlardan biri olduğu için, Medeniyet de kültürün doğurduğu bir olgudur.⁴⁴ Topçu'nun sürekli olarak üzerinde durduğu konu, kültüre sırtını dönmüş bir medeniyetin, yani maddi ilerlemenin insanlık için yıkım getireceği endişesidir. Medeniyet, daima kültürün biraz gerisinde, onun emirlerini bekler vaziyette olmalıdır, zira aksi tehlikelidir. Kültürün işaretlerini ve yol göstericiliğini dikkatle takip edemeyen teknikten kör ve yıkıcı bir kuvvet doğabilir. Bu nedenle kültürle medeniyet yani teknik birbirleriyle uyum içerisinde olmalıdır, ancak bu şekilde teknik ideolojiye dönüşmekten kurtulur ve insanlığa hizmet eden değerli bir araç olur.

Sonuç

Nurettin Topçu, tanıklık ettiği çağın sorunlarıyla varoluşsal bir tarzda ilgilenmiştir. Son üç asırda Batı'da baş döndürücü bir hızla gelişen modern teknik ve bilime karşı ciddi eleştiriler yöneltmektedir. Özellikle teknolojik güç ve imkânları elinde bulunduran devletlerin bunu ideolojiye dönüştürerek, bu güce sahip olmayanlar üzerinde tahakküm kurması Topçu'nun eleştiri odağı olmuştur. Asıl amacı insana hizmet etmek ve onun mutluluğuna katkı yapmak olan teknik ve dolayısıyla medeniyet bu araçsal fonksiyonunu kaybederek insanlığın peşinden koştuğu bir amaç haline gelmektedir. İnsana hizmet etmesi gereken teknik ve makine, insanı kendisine nesne yaparak bir anlamda onu esir almıştır. Çağımızda mutlak bir güç olan teknik, insanın başta tabiat

⁴³ Nurettin Topçu, *Kültür ve Medeniyet*, s. 17,18.

⁴⁴ Nurettin Bilge, "Nurettin Topçu'nun Kültür ve Medeniyet Anlayışı" Bir Düşünce ve Yarıncı Türkiye Tasarımı Olarak Hareket Dergisi ve Nurettin Topçu, *Hece*, Aylık Edebiyat Dergisi, Yıl: 10, Sayı 109, Ocak 2006, (233-243), s. 240.

olmak üzere varlık alanlarını birer birer kuşatmaktadır. Topçu, yaşadığı dönemde bu gelişmelerin tehlikesine işaret ederek, kendi kültürel dinamiklerinden hareketle birtakım çözüm önerileri sunmaktadır. Topçu, çoğu kimsenin cesaret edemediği, tekniğin tartışılmaz bir ideolojiye dönüştüğü bir dönemde ruh ve kültür kavramlarının ışığında, isyan ahlaki ilkeleriyle medeniyet ve tekniğin karşısına çıkmıştır. Felsefi anlamda idealist bir filozof olarak düşünebileceğimiz Topçu, insanın realitelere kurban edilemeyeceği düşüncesinin savunucusu olmuştur. Topçu'ya göre teknik salt nötr bir olgu değildir, o içinden çıktığı toplumun kodlarını kendisinde barındırır. Farklı kültürlerden ithal edilen teknoloji beraberinde o kültürlerin kendine özgü birtakım davranışlarını da empoze eder. Topçu kategorik olarak tekniğe karşı değildir, o tekniği hakikat arayışında olan bilimin bir meyvesi olarak görür. Tehlikeli olan yönü ahlaki değerlerden soyutlanmış, sınırsız bir üretim ve tüketimi amaç edinerek insanlığı ve tabiatı sömürme ideolojisini yayması ve teşvik etmesidir. Düşüncelerini geleneksel ve muhafazakâr bir çizgide ifade eden Topçu'yu bu anlamda bilim ve teknoloji karşıtı göstermek doğru bir yaklaşım değildir. Topçu maddi ve manevi kalkınmanın birlikte olması gerektiğini vurgular ve insanın ferdiyetini yok edici bütün ideolojilere - bu ideoloji bilim ve teknik olsa da - karşı tavır alır.

Kaynakça

- Adıvar, Adnan, *Tarih Boyunca İlim ve Din*, Remzi Kitapevi İstanbul 2000.
- Adorno, Theodor W.- Horkheimer, Max, *Aydınlanmanın Diyalektiği Felsefe Fragmanları*, Çev: Nihat Ülner, Elif Öztarhan Karadoğan, Kabcacı Yay., İstanbul 2000.
- Adviye, Erbay, "Bilim ve İdeoloji: Tekniğin İktidarı" *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2009, Cilt 11, Sayı 2. (1-11).
- Attas, S. Nakip, *İslâm, Sekülerizm ve Geleceğin Felsefesi*, çev: Mahmut Erol Kılıç, İnsan Yay., İstanbul 1995.
- Bilge, Nurettin, "Nurettin Topçu'nun Kültür ve Medeniyet Anlayışı" Bir Düşünce ve Yarınki Türkiye Tasarımı Olarak Hareket Dergisi ve Nurettin Topçu, *Hece*. Aylık Edebiyat Dergisi, 2006, Yıl: 10, Sayı 109:, (234-243).

- Demirtaş, Mehmet, “İslam Düşüncesinde “Ölçülü ve Dengeli Olmak” Bir Değer Olarak Nasıl Ele Alınmıştır?”, Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 5/2, 2017, (191-202).
- Descartes, René, *İlk Felsefe Metafizik Üzerine Düşünceler*, çev: Mehmet Karasan, Maarif Matbaası, İstanbul 1942.
- Duralı, Ş. Teoman, *Çağdaş Küresel Medeniyet Anlamı-Gelişimi-Konumu*, Dergâh Yay., İstanbul 2017.
- Ergil, Doğu, “İdeoloji Üzerine Düşünceler”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 2015, 38 (1), (69-95).
- Gündoğan, Ali Osman, “Topçu ve Hareket Felsefesi”, Bir Düşünce ve Yarınki Türkiye Tasarımı Olarak Hareket Dergisi ve Nurettin Topçu, *Hece*. Aylık Edebiyat Dergisi. 2006, Yıl: 10, Sayı 109:, (15-22).
- Habermas, Jürgen, *İdeoloji Olarak Teknik ve Bilim*, çev: Mustafa Tüzel, YPK Yay., İstanbul 2001.
- Jaspers, Karl, *Vom Ursprung und Ziel der Geschichte*, R. Piper Verlag. München 1983.
- Kök, Mustafa, “Nurettin Topçu’nun Felsefesi Bağlamında İsyah Ahlakı” Bir Düşünce ve Yarınki Türkiye Tasarımı Olarak Hareket Dergisi ve Nurettin Topçu, *Hece*, Aylık Edebiyat Dergisi, 2006, Yıl: 10, Sayı 109:, (127-140).
- Mollaer, Fırat, *Türkiye’de Liberal Muhafazakarlık ve Nurettin Topçu*, Dergâh Yay., İstanbul 2008.
- Somuncu, Selim, “Modernist İdeolojinin Karşısında Gelenekçi Bir Reformist: Nurettin Topçu” Bir Düşünce ve Yarınki Türkiye Tasarımı Olarak Hareket Dergisi ve Nurettin Topçu, *Hece*, Aylık Edebiyat Dergisi, 2006, Yıl: 10, Sayı 109:, (220-228).
- Topçu Nurettin, *Ahlak Nizamı*, Dergâh Yay., İstanbul 1997.
- Topçu, Nurettin, *Kültür ve Medeniyet*, Dergâh Yay., İstanbul 1998.
- Topçu, Nurettin, *İsyah Ahlakı*, Dergâh Yay., İstanbul 1998.
- Topçu, Nurettin, *Var Olmak*, Dergâh Yay., İstanbul 2017.